

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ**

для студентів, які здобувають освітній ступінь «Магістр»
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ**

для студентів, які здобувають освітній ступінь «Магістр»
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Затверджено на засіданні кафедри
міжнародних економічних відносин
Протокол № 4 від 25 жовтня 2017 р.

Методичні рекомендації до виконання магістерської роботи для студентів, які здобувають освітній ступінь «Магістр» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» / Укладачі: І.М. Миценко, Н.В. Стежко. — Кропивницький: ЦНТУ, 2017. — 44 с.

Рецензент: О.І. Амоша, д.е.н., професор

Методичні вказівки визначають загальні вимоги до тематики, структури, обсягу й оформлення дипломних робіт відповідно до стандартів вищої освіти України.

Укладачі:

І.М. Миценко - д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин

Н.В. Стежко, д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин

Відповідальний за випуск: І.М. Миценко, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. МЕТА І ЗАВДАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	6
2. ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	7
2.1. Вибір теми	7
2.2. Складання робочих планів	9
2.3. Бібліографічний пошук наукових джерел	10
2.4. Вивчення наукових джерел та аналіз фактичного матеріалу	11
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО НАПИСАННЮ ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	12
3.1. Організація роботи і виклад наукових матеріалів	12
3.2. Композиція магістерської роботи	13
4. ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	20
4.1. Представлення текстового матеріалу	20
4.2. Представлення ілюстративного матеріалу	22
4.3. Використання й оформлення цитат	25
4.4. Оформлення бібліографічного апарату	26
4.5. Оформлення додатків	28
5. РЕЦЕНЗУВАННЯ І ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	30
ДОДАТОК А. Зразок заяви студента на затвердження теми дипломної роботи	35
ДОДАТОК Б.Зразок оформлення титульної сторінки дипломної роботи	36
ДОДАТОК В. Зразок завдання на дипломну роботу	37
ДОДАТОК Д. Зразок орієнтовного плану дипломної роботи	39
ДОДАТОК Е. Основні вимоги до структури рецензії на дипломну роботу з підприємства (установи, організації)	40
ДОДАТОК Ж. Основні вимоги до структури відзиву наукового керівника на дипломну роботу	41
ДОДАТОК З. Зразок оформлення титульної сторінки ілюстративного матеріалу	43
ДОДАТОК И. Орієнтовна структура доповіді під час захисту дипломної роботи	44

ВСТУП

Згідно з навчальним планом студенти за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» виконують магістерську роботу.

Магістерська робота – це самостійне дослідження, виконане студентом на завершальному етапі навчання. Вона є кваліфікаційним документом, на підставі якого Державна екзаменаційна комісія визначає рівень теоретичної підготовки випускника, його готовність до самостійної роботи за фахом і приймає рішення про присвоєння кваліфікації.

Як теоретично-прикладне дослідження магістерська робота повинна містити теоретичне осмислення актуальної організаційно-управлінської або соціально-економічної проблеми, а також обґрунтований проект практичного її розв'язання, виконаний на основі ретельно проведеного аналізу діяльності конкретної організації замовника.

До магістерської роботи висуваються такі основні вимоги:

- актуальність теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки та перспективам розвитку, практичним завданням відповідної сфери;
- вивчення та критичний аналіз монографічних і періодичних видань з теми;
- вивчення та характеристика історії досліджуваної проблеми та її сучасного стану, а також передового досвіду роботи у відповідній галузі;
- чітка характеристика предмета, мети і методів дослідження, опис та аналіз проведених автором експериментів;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та практичні рекомендації.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Магістерська робота є самостійним комплексним науковим дослідженням студента, яке підводить підсумки вивчення ним різноманітних дисциплін, що передбачені навчальним планом підготовки фахівців з спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». Магістерська робота, дає змогу виявити рівень засвоєння студентами теоретичних знань та практичної підготовки, їх здатність до самостійної роботи в обраній професійній сфері.

Метою виконання магістерської роботи є глибоке осмислення професійної проблеми; комплексне оволодіння матеріалом і методами самостійного дослідження, послідовного викладання; практичне застосування теоретичних знань для вирішення конкретних завдань щодо вдосконалення управління діяльністю підприємств.

У процесі виконання магістерської роботи студент відповідно до кваліфікаційних вимог повинен виявити:

- знання загальнотеоретичних, загальноекономічних, професійно орієнтованих і спеціальних дисциплін, які розкривають теоретичні основи та практичні питання управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств;
- вміння відбирати, систематизувати та обробляти економічну інформацію відповідно до цілей дослідження;
- вміння визначити основні напрямки з удосконалення організаційно-економічного механізму підприємства, розробляти заходи щодо підвищення ефективності господарювання;
- вміння використовувати причинно-наслідкові зв'язки процесів та явищ у прикладній галузі.

Магістерська робота має носити логічний, аргументований характер, який базується на пошуку істини у різноманітних версіях концепцій, поглядах, власних висновках студента, що надають роботі достовірності.

2. ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

2.1. Вибір теми

До виконання дипломної роботи допускаються всі студенти, які успішно склали заліково-екзаменаційну сесію, завершили переддипломну практику та захистили звіт з неї. Затвердження сформованої (відповідно до заяв студентів) тематики магістерських робіт відбувається на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин. Студентові надається право самостійно обирати тему магістерської роботи згідно з затвердженою тематикою. Студент може запропонувати свою тему дослідження за умов відповідного обґрунтування доцільності її розроблення. Крім того, магістерські роботи можуть виконуватися за тематикою, яку замовлятимуть державні установи, підприємства та підприємницькі структури, що уклали з кафедрою міжнародних економічних відносин ЦНТУ контракти на навчання студентів або мають із ними договори співпраці. Одночасно студент зобов'язаний визначити об'єкт дослідження у магістерській роботі. Якщо немає пропозицій студента щодо досліджуваного об'єкта, то кафедра призначає підприємство або установу, з якими університет має відповідну угоду.

При виборі теми дуже важливо враховувати загальний стаж в обраній галузі знань, попередня „наробка” у ній, а також досвід виступів на наукових конференціях чи на семінарах фахівців з науковими повідомленнями і т.п. Істотну допомогу у виборі теми роблять ознайомлення з аналітичними оглядами й статтями в спеціальній періодиці, а також бесіди й консультації з фахівцями-практиками, у процесі яких можна виявити важливі питання, ще мало вивчені в науці.

Обравши тему, студент повинен усвідомити, у чому полягає мета, конкретні завдання й аспект їх розробки. Для цього треба визначити, у чому полягають сутність пропонованої ідеї, новизна й актуальність теми, її теоретична новизна і практична цінність.

Розподіл магістерських робіт, які мають виконуватися студентами, відбувається за принципом наступництва наукового керівника студентською науковою роботою на попередніх курсах навчання, а також з урахуванням наукових інтересів, які виявлені студентом у цей період. Науковими керівниками магістерських робіт призначаються провідні викладачі і науковці кафедри міжнародних економічних відносин., а також спеціалісти установ і підприємств, що працюють за профілем магістерської роботи і мають відповідний науковий ступінь.

Науковий керівник спрямовує роботу студента, допомагаючи йому оцінити можливі варіанти рішень, але вибір рішень — це завдання самого студента. Він як автор виконуваної роботи відповідає за прийняті рішення, за правильність отриманих результатів і їхню фактичну точність.

2.2. Складання робочих планів

Планування роботи починається зі складання робочого плану, що представляє собою своєрідну наочну схему дослідження. Такий план використовується на перших стадіях роботи, дозволяючи ескізно представити досліджувану проблему в різних варіантах, що істотно полегшує науковому керівнику оцінку загальної композиції й рубрикації майбутньої магістерської роботи.

Робочий план розробляється за особистої участі наукового керівника і починається з розробки теми, тобто задуму передбачуваного наукового дослідження. Спочатку робочий план тільки в основних рисах дає характеристику предмета дослідження, надалі такий план може і повинний уточнюватися, однак основна задача, що стоїть перед роботою в цілому, повинна залишатися незмінною.

Робочий план має довільну форму. Звичайно, він складається з переліку розташованих у стовпчик рубрик, зв'язаних внутрішньою логікою дослідження даної теми і дозволяє за їхнім місцем судити про їхню

доречність і значимість. Окремі рубрики плану варто писати на окремих аркушах паперу. Це дозволяє в результаті ряду механічних перестановок знайти найбільш логічну й прийнятну для даного дослідження схему їхнього розташування.

До складу робочого плану бажано включати, крім заголовків, виділених окремими рядками, заголовки в підбір із текстом — внутрішньотекстові виділення (слова і словосполучення самого тексту, що позначають тему текстового уривку). Це дозволяє оцінити, чи одноманітно використані дрібні заголовки в різних розділах та параграфах.

На більш пізніх стадіях роботи складають план-проект, тобто такий план, що являє собою реферативний виклад розташованих у логічному порядку питань, по яких надалі буде систематизуватися весь зібраний фактичний матеріал. План-проект є основою для наступної оцінки науковим керівником відповідності роботи студента цілям і завданням проведеного дослідження. За цим планом уже можна судити про основні положення змісту майбутньої магістерської роботи, принципи розкриття теми, побудову й співвідношення обсягів окремих її частин. Практично план-проект — це вже чорновий зміст магістерської роботи з реферативним розкриттям змісту її розділів і параграфів.

Студенту після складання плану магістерської роботи необхідно усвідомити черговість і логічну послідовність викладення матеріалів. При організаційній черговості завдання виконуються залежно від наявності можливості, і порядок виконання їх може змінитися з тією умовою, щоб за визначений період роботи вони всі були виконані. Логічна послідовність диктує розкриття суті завдання. Поки не вивчений перший розділ, не можна переходити до другого. Важливо навчитися знаходити в будь-якій роботі головне, вирішальне, на чому варто зосередити тепер усю увагу. Це дозволить знайти й оптимальні рішення планових завдань.

План повинен бути гнучким, щоб можна було включати в нього нові можливі аспекти, виявлені в процесі підготовки тексту. При складанні плану

ретельно обмірковують такі питання: що вам уже відомо з розроблюваної теми і що необхідно довідатися. Потім вирішуються, у якому порядку зробити перші кроки. Зразок орієнтовного плану дипломної роботи представлено в Додатку Д.

Науковий керівник не тільки бере участь у розробці робочого плану майбутньої магістерської роботи, але й веде з її автором іншу роботу, зокрема:

- рекомендує необхідну літературу, довідкові, статистичні й архівні матеріали та інші джерела з теми;
- проводить систематичні, передбачені розкладом бесіди й консультації;
- оцінює зміст виконаної магістерської роботи як частинами, так і в цілому;
- дає згоду на представлення магістерської роботи до захисту.

Таким чином, науковий керівник здійснює наукову й методичну допомогу, систематично контролює виконання роботи, вносить певні корективи, дає рекомендації про доцільність прийняття того чи іншого рішення, а також висновок про готовність роботи в цілому.

2.3. Бібліографічний пошук наукових джерел

Знайомство з опублікованою за темою роботи літературою починається з розробки ідеї, тобто задуму передбачуваного наукового дослідження, що як уже вказувалося раніше, знаходить своє вираження в темі й робочому плані.

Далі варто продумати порядок пошуку й приступити до складання списку джерел з теми. Добре складений список навіть при швидкому огляді заголовків джерел дозволяє охопити тему в цілому. На його підставі можливо вже на початку дослідження уточнити цілі. Перегляду повинні бути піддані усі види джерел, зміст яких пов'язаний з темою магістерського дослідження.

До них відносяться матеріали, опубліковані в різних вітчизняних і закордонних виданнях, електронні ресурси тощо.

2.4. Вивчення наукових джерел та аналіз фактичного матеріалу

Вивчення літератури за обраною темою потрібно починати із загальних робіт, щоб одержати уявлення про основні питання, до яких примикає обрана тема, а потім уже вести пошук нового матеріалу.

Вивчення наукових публікацій бажано проводити за етапами:

- загальне ознайомлення з роботою в цілому за її змістом;
- швидкий перегляд усього змісту;
- читання в порядку послідовності розташування матеріалу;
- вибіркоче читання якої-небудь частини роботи;
- вибір матеріалів, що викликають інтерес;
- критична оцінка вибраного, його редагування і „чистовий” запис як фрагмент тексту майбутньої магістерської роботи.

При вивченні літератури не потрібно прагнути тільки до запозичення матеріалу. Паралельно варто обміркувати знайдену інформацію. Цей процес повинен відбуватися протягом усієї роботи над темою, тоді власні думки, що виникли в ході знайомства з чужими роботами, послужать основою для одержання нового знання. При вивченні літератури за обраною темою використовується не вся інформація, у ній укладена, а тільки та, яка має безпосереднє відношення до теми роботи і є тому найбільш цінною й корисною. Таким чином, критерієм оцінки прочитаного є можливість його практичного використання в магістерській роботі. Вивчаючи літературні джерела, треба дуже ретельно стежити за оформленням виписок, щоб надалі було легко ними користуватися. Працюючи над яким-небудь окремим питанням чи розділом, треба постійно бачити його зв'язок із проблемою в цілому, а розробляючи широку проблему, уміти поділяти її на частини.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО НАПИСАННЮ ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

3.1. Організація роботи і виклад наукових матеріалів

Постійно стежте за тим, щоб не відхилятися від заданої теми. Захопитися якими-небудь одним-двома аспектами й одержати в результаті текст, у якому не торкнутися цілого ряду ключових моментів, надзвичайно легко. Не починайте з вступу. Вступ краще написати пізніше, коли ви будете точно знати, що у вас вийшло. Продумайте, що вам уже відомо з теми роботи і чого ви ще не знаєте і повинні будете з'ясувати. Результати своїх міркувань на цьому етапі записуйте не повними фразами, а ключовими словами.

Визначте найбільш логічну послідовність викладу. Розглянувши різні варіанти, вирішіть, з чого було б краще почати, що повинно впливати після цього і т.д. Приступайте до компонування основної частини роботи. Відберіть ті положення, які ви збираєтеся помістити в основній частині, і запишіть кожне з них у вигляді короткого абзацу. Чорнову версію основної частини підготуйте якомога раніше. Чим довше ви будете працювати з чорновою версією тексту, тим у Вас більше можливостей її удосконалити. Після того як ви в чорновому варіанті виконали більшу частину основної роботи, напишіть її заключну частину. Тепер ви можете бути впевнені, що ваш висновок дійсно резюмує зміст роботи. Тепер, коли ви точно знаєте, про що написана робота й у чому полягають висновки, напишіть вступ, який повинен вказувати на те, що ви вже написали, тоді він автоматично буде відповідати змісту. А тепер переходьте до редагування написаного. При цьому необхідно, щоб кожен абзац містив самостійну думку. Найкраще, якщо за першою фразою абзацу вже буде видно, про що йде мова. Існує декілька методичних прийомів викладу наукових матеріалів у магістерських роботах. Найбільш часто використовуються такі прийоми: 1) суворо послідовний; 2) цілісний (із наступною обробкою кожного розділу); 3) вибірковий (розділи пишуться окремо в будь-якій послідовності).

4.2. Композиція магістерської роботи

Оскільки дипломна робота є кваліфікаційною працею, її оцінюють не тільки за теоретичною науковою цінністю, актуальністю теми й прикладним значенням отриманих результатів, але і за рівнем загальнометодичної підготовки цього наукового дослідження, що насамперед знаходить висвітлення в його композиції. *Композиція магістерської роботи* - це послідовність розташування її основних частин, до яких відносять основний текст (тобто розділи і параграфи), а також частини її довідково-супровідного апарату. Зрозуміло, немає і не може бути ніякого стандарту на вибір композиції магістерської роботи. Кожен автор може обирати будь-який порядок організації наукових матеріалів, щоб одержати їхнє зовнішнє розташування і внутрішній логічний зв'язок у такому вигляді, який він вважає найкращим, найбільш переконливим для розкриття свого творчого задуму. Традиційно склалася певна композиційна структура магістерської роботи, основними елементами якої є:

1. Заява (див. Додаток А).
2. Титульний лист
3. Завдання
4. Зміст
5. Вступ
6. Розділи основної частини
7. Висновки
8. Список використаних джерел
9. Додатки

Титульна сторінка дипломної роботи має містити всі реквізити й підписи, передбачені формою (зразок оформлення наведено у додатку Б).

Завдання до дипломної роботи (додаток В) заповнюється на початку практики, передбаченої для підготовки дипломної роботи. Один примірник підшивається до дипломної роботи.

Зміст містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів, зокрема вступу, розділів, підрозділів, пунктів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Назви розділів і підрозділів повинні дослівно відповідати заголовкам тексту.

Вступ до магістерської роботи. Основні деталі вступу до магістерської роботи розглянемо більш докладно:

1. *Актуальність* – обов'язкова вимога до будь-якої магістерської роботи. Тому цілком зрозуміло, що її вступ повинен починатися з обґрунтування актуальності обраної теми. Стосовно магістерської роботи поняття "актуальність" має одну особливість. Висвітлення актуальності повинне бути небагатослівним. Починати її опис здалеку немає особливої необхідності. Досить у межах однієї сторінки машинописного тексту показати головне – суть проблемної ситуації, з чого і буде видна актуальність теми. Таким чином, якщо студенту вдається показати, де проходить межа між знанням і незнанням про предмет дослідження, то йому буде неважко й однозначно визначити наукову проблему, а отже, і сформулювати її суть. Щоб повідомити про стан розробки обраної теми магістерської роботи, складається стислий огляд літератури, який повинен привести до висновку, що саме дана тема ще не розкрита (чи розкрита лише частково чи не в тому аспекті) і тому має потребу в подальшій розробці. Огляд літератури за темою повинен показати ґрунтовне знайомство студента зі спеціальною літературою, його вміння систематизувати джерела, критично їх розглядати, виділяти істотне, оцінювати раніше зроблене іншими дослідниками, визначати головне в сучасному стані вивченості теми. Матеріали такого огляду варто систематизувати у певному логічному зв'язку і послідовності.

2. *Мета дослідження* (у відповідності до теми дипломної роботи). Мета роботи повинна полягати у вирішенні поставленої проблеми шляхом її аналізу та знаходженні закономірностей між явищами, які досліджуються. Мета роботи звичайно тісно переплітається з назвою дипломної роботи.

3. *Завдання дослідження* (які є складовими мети дослідження та розкриваються у змісті дипломної роботи). Реалізація поставленої мети дипломної роботи передбачає постановку і розв'язання конкретних завдань, що мають вирішуватися відповідно до цієї мети. Це звичайно робиться у формі переліку (вивчити, описати, установити, виявити, вивести формулу і т.п.).

4. *Об'єкт і предмет дослідження*. Обов'язковим елементом вступу є формулювання об'єкта і предмета дослідження. Об'єкт — це процес чи явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення. Предмет — це те, що знаходиться в межах об'єкта.

5. *Методи дослідження*. Обов'язковим елементом вступу магістерської роботи є також вказівка на методи дослідження, що служать інструментом у добуванні фактичного матеріалу і є необхідною умовою досягнення поставленої у такій роботі мети. При написанні дипломної роботи студенти можуть використовувати ряд економіко-математичних, статистичних та загальнонаукових методів досліджень (спостереження, порівняння, експеримент, абстрагування, аналіз і синтез, індукцію і дедукцію, моделювання, ідеалізацію, формалізацію, системний підхід тощо).

6. *Інформаційна база дослідження*. Студент повинен дати стисло характеристику матеріалів, які використовувались при виконанні дипломної роботи. Вихідними даними для написання дипломної роботи виступають Кодекси, Закони України, нормативні акти, наукові, літературні джерела, Internet – ресурси, установчі документи підприємства (установи, організації), на матеріалах якого виконувалась робота, фактичні дані, які характеризують роботу підприємства за останні два - три роки (фінансова, статистична та податкова звітність) та дані, які характеризують об'єкт дослідження.

7. *Наукове та практичне значення одержаних результатів*. Подають коротку анотацію нових наукових положень (рішень), запропонованих та розроблених студентом особисто, а також відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації, як їх використати.

8. *Апробація результатів дослідження та їх публікація.* Зазначається, на яких наукових конференціях, круглих столах тощо оприлюднені результати досліджень, викладені у дипломній роботі. Вказується кількість та назви праць, опублікованих магістрантом, їх обсяг в друкованих аркушах.

9. *Структура роботи.* Студент повинен описати перелік структурних елементів дипломної роботи та коротко викласти їх зміст, вказати кількість наведених в роботі таблиць, рисунків, використаних джерел та додатків.

Заголовки наведених вище рубрик не треба виділяти в окремі рядки, досить вирізнити їх курсивом або підкреслити та розмістити в підбір із текстом.

У розділах основної частини магістерської роботи докладно розглядаються методика і техніка дослідження й узагальнюються результати. Усі матеріали, що не є принципово важливими для вирішення наукової задачі, виносяться в додатки. Зміст розділів основної частини повинен точно відповідати темі магістерської роботи і цілком її розкривати. Ці розділи повинні показати уміння студента стисло, логічно й аргументовано викладати матеріал, виклад і оформлення якого повинні відповідати вимогам, пропонованим до робіт, що друкуються.

У *першому розділі* викладаються основні теоретичні положення теми, визначаються дискусійні та невирішені аспекти теми, виходячи з рівня її розробленості в сучасній теорії, ступінь її вивченості, систематизацію та критичний огляд думок вітчизняних та зарубіжних спеціалістів, критичний огляд літературних джерел і нормативних актів; аналіз правового регулювання досліджуваних проблем, визначення невирішених або проблемних питань у вітчизняному та міжнародному законодавстві. Теоретичні положення повинні визначати методологічні підходи, методи й засоби макро- й мікроекономічного аналізу досліджуваних питань у наступному розділі роботи. Теоретичний розділ структурно має складатися з двох-трьох підрозділів.

У другому розділі коротко подається організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження (історія розвитку підприємства, правова основа та умови його функціонування, аналіз змісту установчих документів, форма власності підприємства, його організаційно-правова форма тощо). Необхідно висвітлити організаційну структуру підприємства, структуру управління (основний штат працівників, функції управлінського апарату тощо), організацію виробництва та його технологічного процесу. Характеризуючи економічні показники діяльності підприємства (установи, організації), слід охопити декілька звітних періодів, як правило три роки. Основну увагу студент повинен приділити аналізу тих об'єктів, дослідження яких є головною метою написання дипломної роботи. Для проведення аналізу використовуються показники фінансової звітності підприємства.

Детально аналізуються статистичні та аналітичні матеріали, які визначають рівень вирішення окремих аспектів та досліджуваної проблеми в цілому на підприємстві (організації). З цією метою слід використовувати матеріали монографічних досліджень, періодичну економічну літературу, дані державної й відомчої статистики, досвід роботи аналогічних підприємств (організацій), дані спеціальних економічних і соціологічних досліджень, особисті спостереження, узагальнення та прикладні наробки, зроблені під час проходження практики. На основі вивчення, обробки та узагальнення аналітичних матеріалів студент повинен виявити вплив позитивних і негативних чинників, встановити причини недоліків, оцінити можливості підприємства (організації) щодо підвищення ефективного розвитку тих чи інших напрямків міжнародної економічної діяльності.

В цьому розділі може бути три-чотири відносно самостійних підрозділи, які виділяються в залежності від обраної теми, мети та завдань дипломної роботи, а також суб'єкта дослідження.

У третьому розділі студент має надати конкретні обгрунтовані пропозиції щодо прийняття стратегічних управлінських рішень стосовно розвитку нових і підвищенню ефективності діючих форм і методів

міжнародної діяльності досліджуваного об'єкта. Увагу слід акцентувати на оцінці й використанні конкурентних переваг підприємства (організації), на умовах та особливостях їх ефективної реалізації. Доцільно також визначити шляхи оптимізації системи ресурсного та інформаційно-аналітичного забезпечення виконання запропонованих управлінських рішень. Можна вносити пропозиції щодо внесення змін до діючих нормативних та законодавчих документів у сфері міжнародних економічних відносин.

У кожному розділі магістерської роботи слід робити самостійні узагальнення й висновки, органічно їх пов'язувати з основними напрямками розробки теми. Характер і зміст заходів, що пропонуються, повинні базуватися на аналітичних та прогностичних оцінках функціонування та розвитку об'єкта дослідження, ретельних техніко-економічних розрахунках. Необхідно використовувати комп'ютерну техніку, економіко-математичні й економіко-статистичні методи та моделі дослідження економічних процесів і явищ.

Магістерська робота закінчується заключною частиною, що так і називається "*Висновки*". Ця частина роботи виконує завершальну роль, яка обумовлена логікою проведення дослідження, що носить форму синтезу накопиченої в основній частині наукової інформації. Цей синтез передбачає послідовне, логічне викладення отриманих підсумків і їхнє співвідношення з загальною метою і конкретними задачами, поставленими і сформульованими у вступі. Саме тут міститься так зване "вивідне" знання, що є новим стосовно вихідного знання. Саме воно виноситься на обговорення й оцінку наукової громадськості в процесі публічного захисту магістерської роботи. Це вивідне знання не повинне підмінюватися механічним підсумовуванням висновків наприкінці розділів, що являють коротке резюме, а повинне містити те нове, істотне, що складає підсумкові результати дослідження, і часто оформляється у вигляді пронумерованих абзаців. Їхня послідовність визначається логікою побудови магістерського дослідження. При цьому вказується не тільки його наукова новизна, яка випливає з кінцевих результатів, теоретична значимість,

але і практична цінність. Заключна частина припускає також наявність узагальненої підсумкової оцінки зробленої роботи. При цьому важливо вказати, у чому полягає її головний зміст, які важливі побічні наукові результати отримані, які постають нові наукові задачі в зв'язку з проведенням магістерського дослідження. Заключна частина, складена за таким планом, доповнює характеристику теоретичного рівня магістерської роботи, а також показує рівень професійної зрілості й наукової кваліфікації її автора. Висновки можуть містити в собі й практичні пропозиції, що підвищують цінність теоретичного матеріалу. Але такі пропозиції повинні обов'язково виходити з кола робіт, проведених особисто студентом і впроваджених на виробництві. Заключна частина магістерської роботи являє собою не простий перелік отриманих результатів проведеного дослідження, а їхній підсумковий синтез, тобто формулювання того нового, що внесено її автором у вивчення й розв'язання проблеми.

Після висновку прийнято розміщувати Сисок використаних джерел. Цей список складає одну з істотних частин роботи і відбиває самостійну творчу роботу студента. Кожне включене у такий список джерело повинне мати відображення в магістерській роботі. Якщо її автор робить посилання на які-небудь запозичені факти чи цитує роботи інших авторів, то він повинен обов'язково вказати в посиланні, звідки узяті наведені матеріали. Не слід включати в бібліографічний список ті роботи, на які немає посилань у тексті магістерської роботи і які фактично не були використані. Бібліографічний список повинен містити огляд спеціальної зарубіжної літератури з акцентуванням уваги на сучасних працях провідних вчених і практиків з відповідної теми магістерської роботи.

Допоміжні чи додаткові матеріали, що переобтяжують текст основної магістерської роботи, поміщають у *Додатках* (таблиці, схеми, графіки, діаграми, установчі документи, первинні документи, облікові реєстри, форми звітності досліджуваного підприємства тощо).

4. ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

4.1. Представлення текстового матеріалу

Обсяг дипломної роботи – 100-130 сторінок формату А-4 друкованого тексту (без урахування додатків та списку використаних джерел).

Приблизний обсяг структурних складових друкованого варіанту:

Вступ – 3-4 стор.

Перший розділ – 30-35 стор.

Другий розділ – 30-35 стор.

Третій розділ – 30-35 стор.

Висновки – 3-4 стор.

Перед захистом дипломна робота має бути зброшурована у палітурках і містити в наступній послідовності титульну сторінку, завдання, зміст, текстову (основну) частину, список використаних джерел, додатки. Окремо до дипломної роботи додаються відзив керівника дипломної роботи і зовнішня рецензія.

Дипломна робота має бути надрукована на принтері (шрифт Times New Roman, розмір 14, інтервал 1,5) на аркушах паперу формату А4 (210*297 мм).

Слід уникати слів, указаних *курсивом* та **напівжирним** шрифтом.

Текст дипломної роботи друкують, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 30 мм, правий – 10 мм, верхній та нижній – 20 мм.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, виявлені в процесі написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка). Допускається не більше ніж два виправлення на одній сторінці.

Текст основної частини роботи поділяють на розділи, підрозділи.

Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1», «РОЗДІЛ 2», «РОЗДІЛ 3», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великим літерами симетрично до тексту.

Кожну структурну частину дипломної роботи починають з нової сторінки. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не проставляють.

Приклад оформлення заголовків розділу та підрозділу:

РОЗДІЛ 1
СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТА
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

1.1. Світове господарство: основні риси та структура

Підрозділи, висновки до розділів починати з нової сторінки не треба. Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати двом інтервалам.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака «№». Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. Титульний аркуш, завдання, зміст і першу сторінку вступу не нумерують, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці, враховуючи у загальну нумерацію всі попередні аркуші. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка пишуть заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім, у тому ж рядку, йде заголовок підрозділу.

Формули в дипломній роботі нумерують в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери пишуть біля правого берега аркуша в одному рядку з відповідною формулою у круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу). Нижче, під формулою, дається пояснення значень використаних у формулі символів в послідовності, у якій вони дані у формулі. Значення кожного символу і

числового коефіцієнту записують з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Наприклад:

$$C_g = K_m \cdot C_z, \quad (2.4)$$

де C_g - ціна за одиницю певного товару на внутрішньому ринку;

K_m - поточний валютний курс грошових одиниць двох країн, товари яких порівнюються;

C_z — ціна за одиницю того ж товару на зовнішньому ринку.”

У формулі мають використовуватись букви лише одного алфавіту (українського, російського, латинського тощо). Не допускається використання букв різних алфавітів.

4.2. Представлення ілюстративного матеріалу

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатись із номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка.

Кожна таблиця повинна мати назву, котру розміщують над нею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють. При переносі частини таблиці на інший аркуш, в його верхньому правому куті пишуть: «Продовження табл. (вказується номер таблиці)», а назву не вміщують. Таблиці розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного боку дипломної роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну над одною в межах тієї самої сторінки. Якщо рядки чи графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому

випадку для кожної частини таблиці повторюють заголовки граф, в другому заголовки рядків. Якщо заголовки граф є громіздкими, їх можна не повторювати. У такому разі пронумеровують графи і переносять їх нумерацію на наступну сторінку. На всі таблиці дипломної роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово таблиця пишуть скорочено, наприклад: «... в табл. 2.5», або «... дані наведені в табл. 2.5 дають змогу зробити висновок, що...», або «... як видно із табл. 2.5...».

Таблиця 2.5

Основні обсяги іноземного інвестування по регіонах України в 2010 р.,
тис. дол. США

Регіон	Прямі іноземні інвестиції в регіони України			
	Початок 2010 року		Кінець 2010 року	
	Усього	Пит. вага, %	Усього	Пит. вага, %
Україна, усього	896947	100,0	1355887	100,0
м. Київ	365884	40,8	556510	41,0
Одеська обл.	77278	8,6	114746	8,5
Дніпропетровська	63976	7,1	99187	7,3
Донецька обл.	79416	8,9	76339	5,6
Львівська обл.,	43627	4,9	54139	4,0
Автономна республіка Крим	15788	1,8	92604	6,8
Разом по перерахованих регіонах	645969	72,0	993525	73,3

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу. Номер ілюстрації повинен складатись з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка (*наприклад*: Рис. 1.2.).

Номер ілюстрації, назва та пояснювальні записи розміщують послідовно під ілюстрацією. Ілюстрації (схеми, графіки, малюнки) необхідно подавати в дипломній роботі після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, які розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок. Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те,

що міститься в її назві. У тому місці, де викладається тема, пов'язана із ілюстрацією, і де треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 3.1.)» або вислів: «...як це видно з рис. 3.1», або «... як це показано на рис. 3.1».

Приклад оформлення рисунку у вигляді схеми:

Рис. 1.2. Формування економічної стратегії адаптації машинобудівних підприємств до умов СОТ.

Відповідно до форми побудови розрізняють діаграми площинні, лінійні й об'ємні. У магістерських роботах найбільшого поширення одержали лінійні діаграми, а з площинних - стовпчикові і секторні.

Приклад оформлення рисунку у вигляді діаграми:

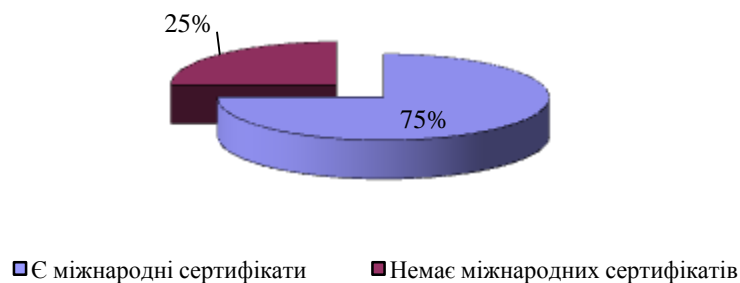

Рис. 2.4. Наявність міжнародних сертифікатів.

4.3. Використання й оформлення цитат

Для підтвердження власних доводів посиланням на авторитетне джерело чи для критичного розбору того чи іншого наукового добутку варто наводити цитати.

Загальні вимоги до цитування такі:

1. Текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

2. Цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

3. При цитуванні кожна цитата повинна супроводжуватися посиланням на джерело, бібліографічний опис якого повинен наводитися відповідно до вимог бібліографічних стандартів. У випадку використання чужого матеріалу без посилання на автора і джерело запозичення магістерська робота не допускається до захисту;

4. При непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути максимально точним у викладі думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і робити відповідні посилання на джерело.

Посилання в тексті дипломної роботи на джерела роблять згідно з їх переліком у квадратних дужках, наприклад, «... у працях [1-7]», «... [7, с.98]». Посилання на літературу варто оформляти у такий спосіб: писати [1, 2, 4], а не [1,2,4]; писати [1, 2], а не [1-2]; писати [1–3], а не [1, 2, 3].

4.4. Оформлення бібліографічного апарату

Бібліографічний апарат у магістерській роботі - це ключ до джерел, якими користувався автор при її написанні. Крім того, такий апарат у певній мірі є вираженням наукової етики й культури наукової праці. Саме за ним можна робити висновок про ступінь проінформованості студента про наявну літературу з досліджуваної проблеми. Бібліографічний апарат магістерської роботи представлений бібліографічним списком і бібліографічними посиланнями, що оформляються відповідно до ДСТ. Розглянемо спочатку оформлення бібліографічного списку, який іноді невірно називають "літературою".

Джерела можна розміщувати одним із таким способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис джерел складають згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Книга одного автора:

Задоя А. О. Мікроекономіка : курс лекцій та вправи / А. О. Задоя. - 4-те вид., стер. – К. : Знання, 2005. – 211 с.

Книга двох авторів:

Єрмоленко М. М. Аналіз і оцінка інвестиційних проектів : навч. посібник / М. М. Єрмошенко, І. О. Плужников ; Нац. акад. упр. – К. : Нац. акад. упр., 2006. – 155 с.

Книга трьох авторів:

Клебанова Т. С. Эконометрия : учеб. пособие / Т. С. Клебанова, Н. А. Дубровина, Е. В. Раевнева ; Харьк. нац. экон. ун-т. – Х. : ИД «Инжэк», 2005. – 156 с.

Книга чотирьох авторів:

Організація ветеринарної справи / В. О. Бусол, А. Ф. Євтушенко, Д. І. Бондаренко, В. А. Ситнік. – К. : КОВПЦ ”Златояр”, 2005. -345 с.

Книга, що має більш ніж чотири автори:

Методы и модели оптимального управления в экономике : учеб. пособие / Т. С. Клебанова, Н. А. Дубровина, О. Ю. Полякова [и др.] ; Харьк. нац. экон. ун-т. – Х. : ХНЭУ, 2005. – 235 с.

Збірник наукових праць:

Проблеми надзвичайних ситуацій : Зб. наук. пр. Вип. 8 .-Х.:НУЦЗУ, 2008 . 243с.

Проблемы пожарной безопасности : Сб. науч. тр. Вып. 30 . – Х.: НУГЗУ, 2011 - 284с.

Окремий том багатотомного видання:

Металловедение и термическая обработка стали. В 3 т. Т. 2. Основы термической обработки : справочник / М. Л. Бернштейн, Б. С. Бокштейн, С. З. Бокштейн [и др.] – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Metallurgia, 1983. – 367 с.

Автореферат дисертації:

Прокопенко Л. С. Бібліографічна секція Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та закладів як осередок дослідження національної бібліографії (1965-2002рр.) : автореф. дис. канд. іст. наук : 07.00.08 / Л. С. Прокопенко ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2004. – 18 с.

Електронні ресурси: вдалені ресурси, локальні ресурси:

Прокопенко Л. С. Бібліографічна секція Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та закладів як осередок дослідження національної бібліографії (1965-2002 рр.) [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Електрон. дан. (1 файл). – К., 2004. – 18 с. – Режим доступу : [http : //www.nbuv.gov.ua/ard/2004/04plsdnb.zip](http://www.nbuv.gov.ua/ard/2004/04plsdnb.zip). – Назва з екрана.

Технологии информационного общества и культура [Электронный ресурс] : Международные конференции и проекты / Центр ПИК. – Электрон. дан. – М., 2004. – 1 электрон. опт. диск . – Загл. с этикетки диска.

Складові частини документів:

Глава:

Ремизов К. С. Нормирование труда / Ремизов К. С. // Справочник экономиста по труду. – М., 1982. – Гл. 1. – С. 5-58.

Стаття з журналу:

Павленко С. Ефективність бровермектину-гранулята при інвазійних хворобах водоплавних птахів / С. Павленко, А. Березовський // Ветеринарна медицина України. – 2005. – № 11. – С. 12-13.

Скрипаль І. Г. Описи видів прокариотів : проблема, вимоги, шляхи вирішення / І. Г. Скрипаль, І. О. Баркова // Мікробіологічний журнал. – 2005. – Т. 67, № 6. – С. 3-11.

Стаття з газети:

Литвицький В. Від інфляційного компромісу до антиінфляційного консенсусу / Володимир Литвицький // Урядовий кур'єр. – 2007. – 16 січня. – С. 7.

Стаття із збірки:

Садковой, В.П. Алгоритм идентификации передаточной функции гидромагистрали системы автоматического пожаротушения / В.П. Садковой // Проблемы пожарной безопасности : сб. науч. тр.-Х., 2009.- Вып.25. — С.167-174.

4.5. Оформлення додатків

Додаток - це частина основного тексту, що має додаткове (звичайно довідкове) значення, але є необхідною для більш повного висвітлення теми.

За змістом додатки дуже різноманітні. Це, наприклад, можуть бути копії справжніх документів, уривки зі звітних матеріалів, виробничі плани й

протоколи, окремі положення з інструкцій і правил, раніше неопубліковані тексти, листування і т.п. За формою вони можуть являти собою текст, таблиці, графіки, карти.

У додатки не можна включати бібліографічний список використаної літератури, допоміжні покажчики усіх видів, довідкові коментарі й примітки, що є не додатками до основного тексту, а елементами довідково-супровідного апарату магістерської роботи, що допомагають скористатися її основним текстом.

Додатки оформляються як продовження магістерської роботи на останніх її сторінках.

Кожен додаток повинен починатися з нового аркуша (сторінки) із написанням симетрично стосовно тексту сторінки слова "Додаток" і мати тематичний заголовок. При наявності в магістерській роботі більш одного додатка вони нумеруються великими буквами (без знака №), наприклад: "Додаток А", "Додаток Б" і т.д., за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь

Зв'язок основного тексту з додатками здійснюється через посилання, що вживаються зі словом "дивися"; воно звичайно скорочується і береться разом із шифром у круглій дужці за формою: (див. додаток А).

Кожен додаток, як правило, має самостійне значення і може використовуватися незалежно від основного тексту.

Відображення додатка в змісті магістерської роботи звичайно буває у вигляді самостійної рубрики з повною назвою кожного додатка.

5. РЕЦЕНЗУВАННЯ І ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Завершена і відповідним чином оформлена дипломна робота, підписана студентом подається керівнику.

Разом з дипломною роботою в обов'язковому порядку подаються *матеріали, що характеризують наукову та практичну цінність виконаної роботи* – друковані статті, тези за темою роботи, документи, які вказують на практичне застосування роботи, довідки про участь в науково-методичних, науково-практичних конференціях тощо.

На завершену магістерську роботу керівник дає стислий відзив, в якому оцінює як якість виконання самої роботи, так і праці студента над нею, і робить висновок про можливість допуску магістерської роботи до захисту в ДЕК (додаток Ж). У відзиві дипломна робота оцінюється за такими основними критеріями: актуальність теми дослідження, відповідність структури та змісту роботи, ступінь виконання поставлених при написанні дипломної роботи мети та завдань, ступінь володіння науковими методами пізнання, методами економічних та статистичних досліджень, вміння аналізувати статистичні дані, ступінь охоплення дослідженням даних первинного, аналітичного, синтетичного обліку, звітності тощо, відповідність наведених в дипломній роботі даних додаткам, логічність та послідовність викладу матеріалу дослідження, аргументованість тверджень у висновках, відсутність повторів другорядних моментів, вміння виділяти головне та узагальнювати зібраний матеріал, ступінь використання фахової економічної літератури, нормативних та законодавчих документів, наявність в роботі цитування використаної літератури, наявність графічного та табличного матеріалу, додатків, їх доречність, відповідність вимогам щодо оформлення дипломної роботи (шрифт, оформлення таблиць, рисунків, списку використаних джерел), наявність та ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дипломній роботі, їх достовірність, теоретична

та практична значимість. Завершується відзив керівника висновком про можливість допуску дипломної роботи до захисту та рекомендовану оцінку.

Науковий керівник має право рекомендувати дипломну роботу до участі в конкурсі дипломних робіт, а студента до продовження навчання в аспірантурі, про що має бути зазначено у відзиві.

Зброшурований у твердій палітурці рукопис завершеної магістерської роботи, яка підписана студентом та його науковим керівником, за наявності позитивної характеристики роботи у письмовому відзиві наукового керівника, студент подає завідувачу кафедри, який приймає рішення щодо дозволу до захисту і оформлює його. Дипломні роботи магістрів розглядаються на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин.

Робота реєструється на кафедрі і передається на зовнішню рецензію. Для підтвердження практичної цінності роботи повинна бути представлена *рецензія з підприємства (установи, організації)*, на якому студент проходив переддипломну практику та матеріали якого стали базою для написання дипломної роботи. Рецензія повинна бути підписана посадовою особою із керівного складу підприємства (установи, організація).

Зовнішніми рецензентами також можуть бути провідні спеціалісти, які працюють на підприємствах, у наукових установах, викладачі інших вищих навчальних закладів.

Зовнішня рецензія подається у письмовому вигляді в довільній формі і має містити такі складові (див. додаток Е):

- висновки щодо актуальності обраної теми, практичної значущості виконаної магістерської роботи;
- характеристику повноти завдання щодо розкриття теми магістерської роботи, відповідності змісту роботи до завдання;
- висновки щодо використання в роботі сучасних методів дослідження, методичних підходів до вдосконалення діяльності підприємства згідно з напрямком теми магістерської роботи, елементів наукової новизни;

- оцінку конкретних пропозицій, рекомендацій щодо вдосконалення управління певними аспектами діяльності, підвищення його ефективності;
- оцінку загальних вражень від магістерської роботи (оформлення, стиль і грамотність викладення тощо);
- інші питання на розсуд рецензента;
- висновок рецензента про відповідність якості виконаної магістерської роботи вимогам до таких робіт, про можливість допущення її до захисту і, за бажанням, може бути висловлено зауваження та думку про оцінку роботи за чотирибальною системою: відмінно, добре, задовільно, незадовільно.

Рецензент має підписатися із зазначенням свого прізвища, ім'я та по батькові, місця роботи і посади, яку займає, і завірити підпис. Для підготовки студента до пояснень у зв'язку з можливими зауваженнями рецензента йому надається можливість ознайомитися з рецензією до захисту роботи на засіданні ДЕК. Рецензія додається до конверта з іншими супровідними документами.

Завершальною процедурою допущення магістерської роботи до захисту є розгляд перерахованих супровідних матеріалів завідувачем кафедри. Допуск до захисту здійснюється шляхом відповідного запису завідувача кафедри у висновку кафедри про магістерську роботу і на титульній сторінці магістерської роботи. Якщо завідувач кафедри вважає за неможливе допустити магістерську роботу до захисту через її незадовільну якість, це питання має бути заслухано на засіданні кафедри за участю наукового керівника. Обговорення оформляється протоколом і подається на затвердження, послідовно, першому проректорові і ректору ВНЗ.

Захист магістерської роботи відбувається на відкритому засіданні державної екзаменаційної комісії, графік роботи якої затверджує ректор ВНЗ.

Під час підготовки до захисту студент має погодити зі своїм науковим керівником складену ним стислу доповідь щодо магістерської роботи і

підготовлені наочні матеріали (4-6 сторінок із найважливішими ілюстративними матеріалами, оформленими у вигляді плакатів або у вигляді роздавального матеріалу, а також слайди тощо). Зразок оформлення наведено у додатках З, И. Його слід виконувати на білому папері (у вигляді розмноженої копії на листах формату А4 в кількості 6 примірників. Один примірник ілюстративного матеріалу студент залишає для себе, а інші подає для розгляду членам державної екзаменаційної комісії).

Обсяг тексту доповіді має відповідати 10 хвилинам виступу. Доповідь повинна відобразити: обґрунтування актуальності теми, мету і завдання роботи, основні результати аналізу матеріалів діючого підприємства і творчі розробки автора, акцентувати елементи наукової новизни. Особливе місце має бути відведено обґрунтованим пропозиціям і рекомендаціям та оцінці їх ефективності.

Перед захистом студенту слід ретельно прочитати рецензію, особливу увагу звернути на висловлені рецензентом зауваження і по можливості усунути зазначені недоліки або дати аргументовану відповідь у доповіді.

Наочні матеріали мають послідовно ілюструвати доповідь студента і забезпечувати повноту висвітлення всіх положень, які підлягають захисту.

Процедура захисту протоколюється секретарем комісії. Студент стисло доповідає комісії сутність проведеного дослідження, дає оцінку отриманим результатам, ілюструючи доповідь посиланням на наочні матеріали.

Після доповіді студента секретар ДЕК зачитує рецензію на магістерську роботу, і студент має можливість відповісти на всі зауваження рецензента.

Під час захисту магістерської роботи члени ДЕК, присутні на захисті викладачі, спеціалісти ставлять запитання за проблематикою дослідження, на які слід давати короткі, але вичерпні відповіді.

Після відповіді студента на запитання секретар ДЕК оголошує основні положення та висновки, які містяться в рецензії та відзиві на дипломну роботу, при необхідності може бути надано слово науковому керівнику.

Студент відповідає на зауваження, висловлені рецензентом та науковим керівником, погоджуючись з ними або надаючи обґрунтовані відповіді, після чого захист вважається завершеним.

За результатами захисту магістерської роботи на закритому засіданні ДЕК приймає рішення щодо оцінки захисту і роботи (враховуючи відзив керівника, рецензента, зміст доповіді, відповіді на запитання), про присвоєння кваліфікації магістра міжнародної економіки і про видачу йому диплома державного зразка.

Підсумкова оцінка формується на основі відзиву керівника дипломної роботи, зовнішньої рецензії, доповіді студента, якості ілюстративного матеріалу і його відповідей на поставлені запитання.

Студент, який отримав на захисті магістерської роботи незадовільну оцінку, має бути відрахованим із ВНЗ, і в цьому випадку йому видається академічна довідка встановленого зразка. За ним залишається право бути повторно допущеним до складання державних екзаменів (якщо він одержав незадовільну оцінку на екзамені) або до захисту магістерської роботи протягом наступних трьох років. Повторно магістерська робота виконується за наявності заяви студента про допуск до захисту, дозволу ректора і рішення випускової кафедри про затвердження теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника. На вимогу кафедри тему магістерської роботи може бути змінено або в межах тієї ж теми матеріали роботи студент може суттєво оновити і доповнити.

Якщо захист магістерської роботи не відбувся з поважних причин, про що студент у ДЕК має подати відповідні документи, ректор ВНЗ може продовжити термін його навчання до наступного терміну роботи ДЕК із захисту магістерських робіт, але не більше як на один рік.

Незалежно від причин повторний захист магістерських робіт, складання державних іспитів у той же рік категорично забороняється.

Додаток А
Зразок заяви студента на затвердження теми дипломної роботи

Завідувачу кафедри
міжнародних економічних відносин
Миценку Івану Михайловичу
студента групи _____
спеціальності 292
«Міжнародні економічні відносини»

_____
(прізвище, ім'я, по-батькові,
контактний телефон)

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему дипломної роботи: «Проблеми та перспективи розвитку машинобудівних підприємств в умовах СОТ»

« ____ » _____ 20__ р.

_____
(підпис студента)

ПОГОДЖЕНО:

Керівник дипломної роботи

(посада, вчене звання, наукова ступінь, прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20__ р.

_____
(підпис керівника)

Додаток Б
Зразок оформлення титульної сторінки дипломної роботи
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Допущено до захисту:
 Завідувач кафедри міжнародних
 економічних відносин,
 д.е.н., професор

_____
 (протокол засідання кафедри
 міжнародних економічних відносин
 № ___ від «___» _____ 201__р.)

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
 зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

на тему:

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СОТ

Виконав(ла): Студент(ка) групи _____
 зі спеціальності 292 «Міжнародні
 економічні відносини»
 _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник: кандидат економічних наук, доцент
 кафедри міжнародних
 економічних відносин
 _____
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

Рецензент: _____
 _____
 _____
 _____
 (науковий ступінь, вчене звання,
 посада, прізвище, ім'я, по-батькові)

Додаток В

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет, відділення **Факультет обліку та фінансів**
Кафедра, циклова комісія **Кафедра міжнародних економічних відносин**
Освітньо-кваліфікаційний рівень **Магістр**
Напрямок підготовки **Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»**
Спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

“ ____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я

НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) _____

керівник проекту (роботи) _____,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу

від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____

3. Вихідні дані до проекту (роботи) _____

_____

_____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

_____

_____

_____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

_____

_____

Додаток Д

Зразок орієнтовного плану дипломної роботи

Тема: Міжнародний туризм та його розвиток в Україні

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Еволюція розвитку міжнародного туризму

1.2. Розвиток туризму в світі

1.3. Роль міжнародних організацій у розвитку туристичного бізнесу

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОГО ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

2.1. Аналіз показників міжнародної туристичної діяльності (на прикладі декількох країн)

2.2. Характеристика ступеню розвитку туристичної інфраструктури (на прикладі декількох країн)

2.3. Аналіз міжнародної туристичної діяльності підприємств України

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

3.1. Державна політика України у галузі міжнародного туризму та напрямки її вдосконалення

3.2. Заходи щодо підвищення привабливості країни у галузі міжнародного туристичного бізнесу

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Додаток Е
Основні вимоги до структури рецензії на дипломну роботу з
підприємства (установи, організації)

ЗРАЗОК

Рецензія
на дипломну роботу студента групи _____ Сидорова І.І. на тему: «...» на
здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» зі спеціальності 292
«Міжнародні економічні відносини»

1. *Характеристика діяльності студента під час проходження переддипломної практики.*
2. *Рівень актуальності теми дипломного дослідження*
3. *Положення роботи, які мають практичну цінність та можуть бути використані в практичній діяльності підприємств (установ, організацій).*
4. *Загальний висновок про можливість присудження освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»*

Рецензент
(посада, місце роботи, прізвище, ініціали)

_____

(підпис)

„_____” _____ 200__ р.

Додаток Ж
Основні вимоги до структури відзиву наукового керівника
на дипломну роботу

ЗРАЗОК

Відзив керівника
на дипломну роботу студента групи _____ Сидорова І.І. на тему: «...» на
здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» зі спеціальності 292
«Міжнародні економічні відносини»

1. *Актуальність теми дослідження.*
2. *Структура та зміст дипломної роботи.*
3. *Характеристика дипломної роботи:*
  - ступінь виконання поставлених при написанні дипломної роботи мети та завдань;
  - ступінь володіння науковими методами пізнання, методами економічних та статистичних досліджень, вміння аналізувати статистичні дані;
  - ступінь охоплення дослідженням даних звітності, відповідність наведених в дипломній роботі даних додаткам;
  - логічність та послідовність викладу матеріалу дослідження, аргументованість тверджень у висновках, відсутність повторів другорядних моментів, вміння виділяти головне та узагальнювати зібраний матеріал;
  - ступінь використання фахової економічної літератури, нормативних та законодавчих документів, наявність в роботі цитування використаної літератури;
  - наявність графічного та табличного матеріалу, додатків, їх доречність;
  - відповідність вимогам щодо оформлення дипломної роботи (шрифт, оформлення таблиць, рисунків, списку використаних джерел).
7. *Наявність та ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дипломній роботі, їх достовірність, теоретична та практична значимість.*
  - характеристика положень, які мають теоретичне та практичне значення;
  - можливість впровадження результатів дипломної роботи;
  - аргументованість та логічність викладу висновків.
5. *Недоліки дипломної роботи та зауваження.*
6. *Загальний висновок:*
  - відповідність дипломної роботи вимогам, які висуваються до таких робіт;

- можливість допуску дипломної роботи до захисту;
- можливість присвоєння студенту відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня;
- рекомендована оцінка.

7. Рекомендації:

- щодо направлення дипломної роботи до участі в конкурсі;
- щодо публікації та/або впровадження результатів дослідження;
- щодо продовження навчання дипломником в аспірантурі.

Науковий керівник

_____ (прізвище, ініціали)

(підпис)

„_____” _____ 20__ р.

Додаток 3
Зразок оформлення титульної сторінки ілюстративного матеріалу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ
ДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
на тему:
«МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УКРАЇНІ»

Виконав:

студент групи _____

_____
(прізвище, ім`я, по-батькові)

Керівник:

(посада, наук. ступінь, вчене звання,)

_____
(прізвище, ім`я, по-батькові)

Додаток И
Орієнтовна структура доповіді під час захисту дипломної роботи

Шановний голово, члени державної екзаменаційної комісії, присутні!
Вашій увазі пропонується до захисту Дипломна робота на тему:

.....

Метою дипломної роботи є: .....

У відповідності з поставленою метою в роботі були вирішені наступні завдання:

.....

Робота виконувалася з використанням матеріалів .....

В результаті проведеного дослідження було виявлено: .....

З метою розв'язання виявлених в процесі написання дипломної роботи проблем вважаю доцільним (або для подальшого удосконалення досліджуваної теми пропонується): .....

(По тексту доповіді слід робити посилання на відповідний ілюстративний матеріал).

Доповідь закінчена. Дякую за увагу!